

Døpur 50 og 25 ára minni

I HESUM DÖGUM FYRI 50 ÁRUM SIÐAN HITTUST RISAHERIR TIL BARDAGA BÆÐI FYRI EYSTAN OG FYRI VESTAN. SAMA HENDINGIN ENDURTÖK SEG FYRI 25 ÁRUM SIÐAN, TÁ IÐ HITLER HERIADI Á PÖLLAND OG FRANKARIKI OG BRET-LAND LÖGDU UPPI FYRI AT STEÐGA HITLER

FYRI 50 ÁRUM BYRJADI RAGNAROKIÐ, TÁ IÐ EYSTURRIKSKI —UNGARNSKI TRUNARVINGIN HIN 28. JUNI VAR DRIPIN SAMAN VÉÐ KONU SINI I SERAJEVO. I TJÓGUNUM OG TRETIVANUM FEKK HESIN BARDAGI HEITIÐ »HITT STÖRA KRIGGIÐ« ELLA »VERÐINSKRIGGIÐ«. MEN 25 ÁR SEINRI VARD NEYÐUGT AT NYTA TALMERKINGAR FYRI VERÐINSKRIGGIÐ

MISSIRNIR I FYRRA HEIMSBARDAGA

Um ein dugir at gera sær eina gjallari mynd av stórum tölum, fær ein varhuga av, hvussu ræðuligir hesir bardagar hava verið, tí i bæðum heimsbardagunum lutuðu ikki færri enn 65 milljónir hermenn. I fyrra heimsbardaga vóru 8.540.000 hermenn drípnir á vígvollinum ella á sjúkrahúsum, meðan 21.200.000 hermenn vóru særdir. Teir sameindu (tá fyrst og fremst Bretland, Frankariki, Russland, Italia og USA) mistu flestar hermenn: 5.150.000 drípnir og næstan 13 milljónir særdir, meðan Týskland, Eysturriki-Ungarn og Tyrkíið høvdu 3.390.000 drípnar og reiðiliga 8 milljónir særdir. Við teimum sameindu vóru eisini Belgia, Rumenia, Serbia, Grikkaland, Portugal og Japan, meðan Bulgaria stýðaði hin partin.

MISSIRNIR I SEINRA HEIMSBARDAGA

I seinra heimsbardaga fullu ikki færri enn 17 milljónir hermenn, t. v. s. tvífalt so nøgvir sum i fyrra heimsbardaga. Afrat hesum kemur, at i seinra heimsbardaga lótu nógvar ferðir fleiri menniskja liv orsakad av loftalopum enn i fyrra heimsbardaga.

Hagfrøðingar hava gjørt báðar heimsbardagarnar upp i peningi. Tólini umfata bara beinleiðis hernaðarútreiðslur, t. v. s. ikki tær útreiðslur, ið stóðust av teimum miklu oyðingunum á landi og sjógv. Eftir hesum kostaði fyrri heimsbardagi 6.400.000.000 kr. — tað er 6.400 milliardir. Hernaðarluga útreiðslurnar i seinra heimsbardaga vóru meira fantastiskar, navnliga 7.000.000.000 000.000.000 kr., tað er 7 trilljónir ella 7 milliardir milliardir krónur...

Sjómenn lótu 62,3 milj. kr. í skatt

DÖNSKA SJÓMANNASKRIVSTOVURNAR KRAVDU SKATT FRÁ 33.500 SJÓMANNUM UMBORÐ Á 66 SKIPUM. TÆTT VIÐ 50 TJÓÐIR UMBODADAR UMBORÐ Á DÖNSKUM SKIPUM

SJÓMENN GJALDA SUM KUNNUGT SJÓMANNSSKATT UMBORÐ Á DÖNSKUM SKIPUM. TÁ SJÓMENN FÁA SINA LÖN ÚTGOLDNAÐ ER SKATTURIN LONGU FRÁDRINGIN. OG SJÓMENN SIGA SEG VÆL NÖGDAR VIÐ HETTA. SEIN ASTA ÁR LÓTU SJÓMENN Á HENDA HÁTT 62.261.616 KR. Í SKATT. SUM VAR GOLDIN AV 33.500 SJÓMANNUM, HAR AV 5000 VORÐU ROKNAÐIR SUM BEINLEIÐIS ÚTLENDINGAR OG AÐRIR 1000 SUM NORÐURLENDINGAR.

Sambært uppgærdi fyrri august mánaða i fjór var sjómannskattur goldin av 17.884 sjómönnum, harav 15.236 vóru danir, 239 føroyingar, 6 grønlandingar, 160 norðmenn, 72 svíar, 44 finnar og 8 íslendingar. Afrat hesum vóru 2119 sjómenn, sum sambært uppgærdina vóru roknaðir sum útlendingar (teir lótu 15 pst.).

Seinasta ár fóru fram 107.000 uppá- og avmynstringar á 663 skipum hjá 241 reidarum.

STARV UMBORÐ OG NATIONALITET

Sambært frágreiðingina frá august i fjór kann nevast hetta um starvs-útrýðingini umborð á skipinum. Av teimum skattakravdu vóru: 659 skipsforarar, 1602 stýrimenn, 462 telegrafistar (av hesum 49 kvinnur) 466 maskinstjórar, 1097 maskinistar, 285 bátsmenn, 2271 matrosar, 609 letmatrosar, 823 dekksmenn, 252 aspirantar, 2720 sum arbeiddu i messuni, 642 kokkar (av hesum 14 kvinnur), 291 kahytjomfrúir o. s. fr.

Umborð á skipunum vóru sjómenn frá 48 ymiskum londum, og afrat hesum koma 426 sjómenn, har teir ikki kundu staðfesta nationalitetseyðkennið.

Nøkur lond, t. d. Albania, Kongo, Costa Rica, Kuba, Honduras, Kenya

HENDINGARNAR FYRI 50 ÁRUM SIÐAN

Tað var 1. august 1914, at Týskland sendi Russlandi kríggssavbjóðing 3 dagar seinri fóru týskir hermenn um belgiska landamarkið, og Bretland sendi Týsklandi kríggssavbjóðing. Aður enn árið var at enda hevði heiminir upplivað bardagarnar við Marne og Ypres.

I april 1915 brustu partarnir saman aftur við Ypres og i mai varð Atlantafararin »Lousitania« sektur, i februar byrjaði slagði við Verdun — størsti vígvollurin i fyrra

heimsbardaga. Enn i dag siggjast slóðir eftir til helvitinum, ið fór fram har fyrri 50 árum síðan. Sama ár gjørdist Hindenburg týskur herovasti, bretar fóru fyrri fyrstu ferð undir at brúka tanks, og Lloyd George tók við sum bretskur forsætisráðharri.

I februar 1917 byrjaði óavmarkaða kavbátakriggið. I mars fór russiski zarurin frá, og 16. april sendi USA Týsklandi kríggssavbjóðing. Nýggir bardagar i Frankariki og októberkollveltingin i Ruslandi.

FRÍÐURIN AFTUR I HOMA

I januar 1918 legði amerikanski forsetin Wilson fram sína friðarætlan i 14 greinum.

Tveir mánaðir seinri byrjaði týskarnir várðardagan i Frankariki, sum kom i hæddina undir slagnum við Marne. I september brútu teir sameindu hol á Hindenburglinjuna. I október gjørdi týskir herflotamenn uppreisn i Kiel.

9. november legði Wilhelm, kaisari, starvið frá sær og flýggjaði til Hollands, og tveir dagar seinri — hin 11/11 kl. 11 min. i 11 — tagnaðu kanónin.

Týskland hevði yvirgivið seg.

Skolpje verður reistur sum nýggjur býur

UPPAFTURBYGGINGIN KEMUR AT TAKA SJEY ÁR

Tað vardi bert 20 sekund at leggja hin blómadi jugoslaviska býin Skopje i sor kl. 5.17 á morgni 26. juli 1963. Tað kemur at taka sjeý ár at reisa býin av nýggjum.

30.000 av teimum 36.000 húsunum i býnum vóru fullkomuliga slettad. Av teimum 200.000 íbúgvárunum i Skopje gjørdust 170.000 heimleys, 4.000 vóru lóstað og 1.000 lótu liv. Millum húsin, sum lógð vóru i sor, var lærði háskúlin, bókasøvnin og fólkaskúlarnir. Av 43 idnaðarvirkjum vóru 14 heilt ella partvist oyðilógð, 13 meiri ella minni og 18 minni líta farin.

I dag sær Skopje framvegis út, sum um býurin hevði verið fýri einum loftalopi. Mong hús eru burturbeind, og bulldosarar arbeiða

dag og dagliga. Ein heilt nýggjur býur skal verða reistur av jugoslavarnum sjálvum við alheims stuðuli, m. a. frá ST og serstovnum.

18.000 ÍBÚÐIR SETTAR I STAND AFTUR

I mai i ár vóru 18.000 íbúðir settar i stand aftur, og 90.000 vaksan og børn kundu aftur fáa eitt heim. Tað vóru 55.000 skúlameningar og 12.000 lesandi á lærða háskúlanum i Skopje, tá ið vanlukkan hendi og beindi fyrir at kalla øllum skúlum. Undirvisingin noyðdist at fara fram i tjóðum.

Higartil eru triggir skúlabýggingar settir i stand og teir fyrribils skúlar eru tiknir i brúk, tólv aðrir eru i gerð — so nevndir »pre-fabricated«.

Hospitals- og heilsutænastan virkar nú aftur i flest øllum forum — eitt stórt element-bygt sjúkrahús er ein gáva úr Svøríki.

Fyrsti partur av uppafturbyggingini ætlast at verða lögður komandi ár. Útreiðslurnar eru mettir til 1,6 milliardir krónur. Annar partur kemur fyrst at verða lögður um fimm ár — og er hann mettur at kosta 360 milljónir krónur.

ST hevur m. a. veitt stuðul gjøgnum alheims matvørugrunnin, skipaður saman við FAO. Matvøru fyrri tilsamans 8 milj. kr. eru sendar býnum og latnar arbeiðsmönnum, ið taka lut i uppafturbyggingini. Noreg og Danmark eru millum tey lond, ið hava luttið við m. a. at lata ost, smør og eggjapulvur.

VIÐ TJALDRINUM

i morgin koma 29 skúlabørn úr Birkørð, við teimum eru 3 lærarar. Tey skulu vera i Føroyum til 4. september.

Vandar við framburðinum

Alheimsamskipanin av metalarbeiðarum hevur havt aðalfund í Frankfurt. Vit skulu endurprenta hetta áhugaverda petti burtur úr fundarsamtýktini:

»Eitt álvarsamt og fakligt mál, sum beinleiðis nemur við arbeiðar-

kr., pumpumenn 2330 kr., matrosar 1828 kr., letmatrosar 1636 kr., dekk dreingir 647 kr. og aspirantar 1113 kr.

Viðari kann verða nevnt, at mánaðanslønir var henda hjá hesum: maskinhjálparmenn 1848 kr., smiðir 1915 kr., kokkar 1652 kr., tænarar 1456 kr., kahytjomfrúir 1016 kr. og messudreingir 585 kr.

Fyrsta árið sjómannskatturin kom i gildi, i 1959, komu inn 44,4 milj. kr. Síðan hevur hann stóðugt vaksdi: i 1960 gav hann 49 milj. kr. i 1961 57 milj. kr. og i 1962 60,5 milj. kr.

Viðm. til lögmannsrøðuna Røða P. M. Dams

(Framhald)

UTRÓÐRAMENN VENDU SÆR SUM KUNNUGT TIL LANDSSTYRI

og seinri til lögtingið um hjálpi at fáa rettvisan ráfiskapris kring alt landið.

Her má harðliga átalast tann atburð, háttvirda landsstýrið hevur havt i hesum máli. Fyrst verður átalad tað drak og drál, ið landsstýrið hevði við yvirhovur at taka áheitanina til viðgerðar. Átalad verður tað drak og drál stjórnarflokkarnir høvdu her á tingi við at fáa málið greitt frá tinginum. Ikki minst verður átalad, at hóast málið vóð reist undan jolum i fjór, er enn einki avgerandi hent, so fiskimenn fyrri ein stóran part av Føroyum hava freistað tey kor, at fiskakeypararnir hava sett ráfiskaprisin sum teimum lysti uttan at leggja minsta lag i, hvat ið teir serliga valdu prisasetarar i sini tíð settu prisin til.

Hetta ræðuliga skilaloyst og ábyrgdarloysi háttvirda landsstýrisins hevur elvt utróðramonnum kring landið ovurstórt tap.

Hevur háttvirda landsstýri i ásánnan av síni ábyrgd fyrri hesum gjørt av at taka fylgjurnar, ið megu vera, at utróðramenninir megu fáa viðurgjald fyrri tapið?

Soleiðis kunnu ikki okkara utróðramenn verða viðfarnir. Landsstýrið má vera tað fyrsta, ið viðgongur hetta.

Utróðramenn á mongum plássum hava, sum i seinastu tíngsetu hildið fram og ávist, ikki sloppið av við fiskin, teir komu aftur at landi við. Teirra kostir vóru so, at teir máttu leggja á landi og flýggja av staðnum, um teir høvdu so fræga heilsu, at teir kundu gera tað.

Hevur landsstýrið ikki enn verið vart við hesi ræðuliga kor, ið fiskimenn á mongum av okkara búplássum hava?

Hevur landsstýrið onga ætlan at koma til hjálpar her. Her duga ikki talumátar um góðan vilja, men, men... Her má handlast nú beinanvegin.

At sita hjá her og latast sum einki, ger alla tala um bjarging av teimum smáu plássunum til einki annað enn leyst mosn.

Javnaðarflokkurin hevði uppskot i seinastu setu um at geva landsstýrinum heimild at handla her við rætti til at lata landskassan bera móguliga peningáútreiðslur, ið standast av tí, sum tað ger her. Javnaðarflokkurin er sinnadur at seta fram aftur sama uppskot fyrri at hjálpa hesum neyðstaddu smábýgum.

HAVNA- OG VEGABYGGINGIN fer ella kann nú fara fram við fullari kraft.

Sum flokkur, ið hevur verið við til at fingið til vega ta neyðuga figgian av hesi gerð, halda vit okkum hava rætt til at siga við háttvirda landsstýrið endiliga ikki at lata tey ringast stillaðu viðvíkjandi vegum, havnum og lendingum koma at sita við sviðið soð. Her loyvi eg mær at taka fram vegasamband iðgjøgnum fjallahol millum Sandvík og Hvalbæ, Oyndarfjarðarvegin, Víkabyrgisvegin, og har tað er móguligt at gera vegasamband mill-

um bygdir i Norðoyum, har sum eingir vegir eru enn gjørdir.

Sandvíkarvegurin — iðgjøgnum fjallahol má hann fara, annars verður hann ov langur — er bæði samtyktur at gera og at læna pening til arbeiðið av honum. Einku pláss i Føroyum treingir meiri til vegasamband enn hetta pláss, ið liggur betri fyrri heimafiskiskapi enn flestu bygdir i Føroyum, men sum — soleiðis sum nú liggur fyrri — sleppur ikki av við fisk sin, ein støða, sum er verri enn i fornöldini.

Lat meg siga tað við tað sama, at persónliga eri eg fyrri, at 60 milljóngrunnurin júst skal verða nýttur til hesa vegabýgging, her hugsi eg eisini um Oyndarfjørð, so plássini kunnu koma i vunduligt samband við hinar Føroyar. Men um ikki menn eru samdir við meg i hesum teimum 60 milljónum viðvíkjandi, so ber kortini til at gera hesar vegir fyrri landsins pening, ið settur verður av til vegagerð. Tað nýttist so státt ikki at drála við at fara undir hesi arbeiðini.

MAKNAÐARVIÐURSKIFTINI nært háttvirdi lögmaður við, og helt hann, at tað mátti verða hugsað um at fara upp EFTA.

Betri seint enn ongandi, harra lögmaður. Men tungt má tað vera hjá háttvirda lögmanni og landsstýrissamgonguni at vita, at tann støða sum landsstýrið og landsstýrissamgongan hevur tikið við at vera ímóti javnaðarmannapenskotinum, sett fram fleiri ferðir, um at fara upp i EFTA, hevur kostað og kostar landinum hvønn dag stóran pening, tí vóru vit farnir upp i EFTA eins og danir, norðmenn og grønlandingar, vildi vit havt fingið nógvar prosent meiri fyrri okkara flakasalur. Nú megu vit gjalda 10 prosent fyrri flakasalur i Bretlandi, meðan Grønland, Noreg, Danmark og hin EFTA londini i dag rinda bara 3-4 % og skjótt verður at sleppa heilt frá hesum tollútreiðslum upp flaka soluna.

EFTA málið, sum javnaðarmenn reistu i fjór, var ikki so írágt vurt av sangongutlokkunum, at tað slapp til víoogerar i nevndini, tað varð beint i. Formaðurin i hesi nevnd var Hanus við Høgadalur.

Føroyingar hava undrast á, hvussu stítt landsstýrið hevur sitið viðvíkjandi spurninginum um festsíttasolurettin i Bretlandi. Mær vitandi hava teir ikki rørt ein fingur við hetta mál, hóast teir vita, at sum er, hava vit alt ov litlan frýtskapiet at taka móti tí fiski, sum øil okkara línuskip kunnu verða, ná tey brátt koma heim aftur til vetrarfeisikskap við Føroyar.

Tað er ikki bert einki komið burtur av landsstýrisins práti um bygging av frýtsvirkjum kring Føroya land — eitt prátt, sum hevur verið deyðfótt i síni uppruna, tí landsstýrisins støða er, at hitt á menna sjálvt skal einki gera uttan at fáa lán til vega til hitt privata iniciativ — men tað hevur i sinum lóðskapi, vart inn i politisk hat og forfylgning av monnum og ávism andstóðulokki beinanvegin forðað fyrri stórvirkjum, sum kundu verið sett á stovn og at kalla lóg til virkis nú, ið so stóru tørvur er á tilikum virkjum.

Henda gerð er ein hin landskkaðligsta, sum hend er okkum her á landi. Tjóðveldisparturin i landsstýrissamgonguni við Erlendi Paturssyni og øðrum sum Jakupi i Jakupsstovu vildu skjóta hin norska sosialdemokratiska fiskivinnuráðharran fram sum talsmann ímóti at fremmandir sluppu til virkis i landinum, ein frágæingur sum var rong og missivandi. Men nú skriva bloðini, at stýrið i Noregi við sama ministara hevur til umhugsan at egna fremmandir fiskimenn at landa i Noregi fyrri at veita fiski-íðnaðinum rávøru.

Ó treingja vit ikki i ólukkumáta til idnaðarvirki og rávøru til virkini fyrri at skapa arbeiði i landinum. At lita bara uppá arbeiði við bygging av almennum bygningum á summum plássum, meðan blundað verður fyrri arbeiðsloysinum áðrastóði i Føroyum er ein vígfulgur politikkur.

Eg skjili væl, at háttvirdi lögmaður ikki hettir sær at nerta við hesa misgerð landsstýrisins. Ein misgerð so stór, at einki landsstýri áðrastóði vildi fingið loyvi at sita ein dag aftaná, at hon var vorðin monnum kunnug. (Framhald.)